

میزان آگاهی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز از مصادیق

سرقت علمی و عوامل مؤثر بر آن

گیتی جمشیدی بروجنی*

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

مریم سعیدی

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی و مسئول بخش اسناد کتابخانه‌ی مرکزی دانشگاه شهید چمران اهواز

غلامرضا حیدری

استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

تاریخ پذیرش: 93/6/18

تاریخ دریافت: 93/3/10

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر بررسی میزان آگاهی دانشجویان از مصادیق سرقت علمی و عوامل مؤثر بر آن به منظور ارائه‌ی راهکارهایی جهت جلوگیری از سرقت علمی در دانشگاه‌ها است.

روش: روش پژوهش پیمایشی و از نوع توصیفی-تحلیلی و ابزار آن پرسشنامه‌ای محقق ساخته است که روایی آن از طریق روایی محتوایی (صوری) و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ سنجیده شد ($\alpha=0/8$). جامعه‌ی آماری مورد نظر شامل کلیه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز بود ($N=4765$) که از این میان، تعداد 354 نفر با استفاده از جدول مورگان به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که میزان آشنایی دانشجویان با مصادیق سرقت علمی با توجه به میانگین به دست آمده ($3/14$) متوسط است. همچنین، عوامل مؤثر بر سرقت علمی به ترتیب: عوامل پرورشی، اقتصادی، فناورانه، اجتماعی، فرهنگی و آموزشی هستند.

نتیجه‌گیری: تسلط ناکافی دانشجویان به همه‌ی جوانب موضوع پژوهش، توانایی مالی و دادن وجه به شخصی به منظور انجام کار تحقیقاتی یا پروژه، مدرک گرا بودن، کوتاهی در انجام تکالیف محول شده و تأخیر در انجام آن‌ها و آموزش ندادن شیوه‌ی صحیح نگارش مقاله‌ی علمی در دانشگاه به دانشجویان به عنوان مهم‌ترین دلایل شناسایی شدند.

کلیدواژه‌ها: سرقت علمی، اخلاق پژوهشی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی، دانشگاه شهید چمران اهواز.

*. نویسنده رابط: g.Jamshidi92@yahoo.com

مقدمه و بیان مسئله

رشد بسیار سریع و گسترده‌ی علم در 50 سال گذشته، دانشمندان نسل جدید را به طور متفاوتی نسبت به دانشمندان یک یا دو نسل گذشته به چالش اجتماعی و علمی کشانده است. در عصر حاضر اکتشافات مهیج، محدوده‌ی جدید تحقیق و رشد روز افزون اطلاعات، موجب بروز مشکلات و فشارهای جدیدی شده است (محمودی، 1386). همچنین با گسترش قلمرو علوم و دقیق-تر شدن پژوهش‌ها، نگرانی‌ها درباره اصول اخلاقی پژوهش نیز افزایش یافته است؛ به گونه‌ای که در هر مرحله از فرایند پژوهش ممکن است علاوه بر لغزش‌های علمی، لغزش‌های اخلاقی نیز پیش بیاید (توکل و ناصری راد، 1388).

امروزه رعایت اخلاق پژوهشی اهمیت خاص و ویژه‌ای در تولید علم دارد و یکی از عناصر ذاتی بررسی جهان علم، توجه جدی به جایگاه و مسؤلیت‌های پژوهشگران در جامعه و به طور کلی، نقش علم در پیشرفت تمدن‌هاست. به گونه‌ای که از یک سو منابع انسانی و نیروهای متخصص از پایه‌های اصلی توسعه در هر جامعه محسوب می‌شود و از سوی دیگر وضعیت علمی و کیفیت این منابع انسانی دقیقاً با محیط آموزش (دانشگاه‌ها) و تجربه تحقیقاتی آن‌ها در ارتباط است (علیزاده اقدم، عباس‌زاده، شیشوانی و تجویدی، 1390). آموزش و پژوهش به عنوان مهم‌ترین رسالت‌های دانشگاه در جهان معاصر محسوب می‌شود و سرقت علمی یکی از آسیب‌های جدی در دو عرصه‌ی آموزش و پژوهش است.

اگر شخصی، مقاله یا کتابی را منتشر و در آن از نوشته‌های دیگران به شکل مستقیم یا غیرمستقیم استفاده کند، اما از اشاره به منابع نوشتار خود به شکلی دقیق و متعارف بپرهیزد و یا چنان وانمود کند که نوشته زاده و حاصل تأملات شخصی خویش است، مرتکب عملی شده که به آن انتحال، یعنی به خود بستن، سرقت علمی و به تعبیر مرحوم خانلری نقض شرافت ادبی و «دزدی ادبی یا دزدی بی‌ادبانه» می‌گویند (اسلامی، 1390). کارول¹ (2002) سرقت علمی را جعل آثار دیگران، خواه به صورت عمدی یا غیرعمدی تعریف می‌کند (Pritchett, 2010). طبق تعریف دانشگاه پردو² (2006)، سرقت علمی استفاده‌ی غیرمجاز نمودارها، تصاویر، جداول، عکس‌ها یا رسانه‌های الکترونیکی در دسترس، چون تصاویر، رسانه‌های صوتی، تصویری یا سایر رسانه‌ها را نیز شامل می‌شود (Walter, 2008). در برخی نوشته‌ها، دستبرد علمی به آثار دیگران بدون ذکر منبع و نام نویسنده را رونوشت‌برداری و الصاق (copy and past) می‌گویند که این اصطلاح در علوم رایانه رایج است (عزیزی، 1387).

دستبرد علمی دارای تاریخچه‌ای طولانی است و ریشه در تاریخ ثبت دانش بشر دارد؛ اما امروزه، در عصر اطلاعات، رواج بیشتری یافته است. این از آن روست که با فراگیر شدن کاربرد مظاهر مختلف فناوری و بویژه اینترنت، امکان نشر، توزیع و نسخه‌برداری دیجیتالی آثار و تولیدات علمی، ادبی و هنری در سطحی گسترده فراهم آمده است. با آنکه دستبرد علمی بیش از همه در عرصه علم و دانش در کانون توجه قرار دارد، این پدیده در دیگر عرصه‌ها از جمله سیاست یا ادبیات نیز مشهود است. برای نمونه، پسنر³ (2007) در عرصه ادبیات و سیاست بزرگانی چون «شکسپیر»، «تی اس الیوت» و «مارتین لوتر کینگ» را مثال می‌زند که در خلق آثار خود از پیشینیان بهره گرفته‌اند (ستوده، رفیع و میرزایی، 1389).

در حال حاضر سرقت علمی در سرتاسر همه سطوح دانشگاهی وجود دارد و جدی‌ترین شکل بدرفتاری دانشگاهی محسوب می‌شود. سرقت علمی و شناسایی آن در دانشگاه‌ها مسئله جدی است، و به عنوان یکی موضوعات مهم تصمیم‌گیری در جوامع دانشگاهی در طول 20 ساله گذشته شده است (Decoo, 2002) به نقل از پرایتچت، (2010). «سرقت علمی» آفتی است که با

¹. Carroll

². Purdue University

³. Posner

رشد روزافزون فناوری اطلاعات و ارتباطات روز به روز گریبان‌گیر جامعه‌ی علمی-پژوهشی شده و وبال گردن استاد، دانشجو و ریز و درشت صحن و سرای علمی ما گردیده است (مجاهدیان، ۱۳۹۱). در این میان دانشجویان به عنوان بیش‌ترین و مهم‌ترین قشر جامعه علمی کشور گاه به دلایلی چون ناآگاهی و یا ناتوانی مرتکب این عمل می‌شوند. به گونه‌ای که نتایج یافته‌های باتانی (۲۰۱۰) نشان می‌دهد که ۷۵٪ دانشجویان به دلیل راحت‌طلبی و تنها ۷/۶٪ آن‌ها به دلیل ضعف مهارت‌های نگارش صحیح مرتکب سرقت علمی می‌شوند. همچنین دانشجویانی که مهارت‌های نگارش صحیح را می‌دانستند به دلیل زمان و تلاش زیادی که باید به کار می‌بردند از نگارش صادقانه اجتناب می‌کردند. از دلایل دیگری که منجر به سرقت علمی در میان دانشجویان محسوب می‌شد دسترسی آسان به اینترنت، بی‌توجهی دانشگاه به تخلف آن‌ها، تکالیف زیاد و کمبود وقت برای انجام آن‌ها و تمایل اساتید به انجام تکالیف مشابه در هر سال که دانشجویان را ترغیب می‌کند به اینکه تکالیف قبلی را کپی کنند.

در بحث سرقت علمی مسائل بسیاری همچون دلایل گرایش دانشجویان به سرقت علمی، شناسایی تأثیرات سرقت علمی به منظور مهار رفتارهای نادرست آنان در انجام تحقیقات خود، نقش مراکز آموزشی اساتید و به طور کلی کسانی که در آموزش دانشجویان درگیرند وجود دارد. بنابراین، این سوء رفتار علمی یک مشکل پیچیده است که نباید آن را نادیده گرفت، هر چند به سادگی قابل حل نمی‌باشد اما تلاش‌های صادقانه در آگاه کردن دانشجویان و کاهش آن می‌تواند مؤثر باشد. از این رو لازم است قبل از این که این پدیده زشت شیوع پیدا کند و شمار بیشتری را مبتلا سازد، همه نهادهای علمی از جمله دانشگاه‌ها این مسأله را جدی گرفته و برای شناسایی، پیشگیری و درمان آن چاره‌اندیشی کنند. از این رو، پژوهش حاضر بر آن است به بررسی و تحلیل میزان شناخت مصادیق سرقت علمی و عوامل مؤثر در شکل‌گیری آن در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز بپردازد و راهکارهایی به منظور پیشگیری دستبرد علمی و تقویت اخلاق علمی ارائه دهد.

پیشینه‌ی پژوهش

همانطور که قبلاً اشاره شد سرقت علمی در ایران و جهان پیشینه‌ای طولانی دارد و در عرصه‌های مختلف شاهد آن هستیم. در عرصه علم، دستبرد به اندیشه‌ها و آثار دیگران سابقه‌ای دیرین دارد. شاید بتوان گفت از آغاز نوشتن، نویسندگان رونویسی از دیگران را آغاز کرده‌اند (Aronson, 2007). امروزه نیز سرقت علمی به عنوان پدیده‌ای رایج در میان اصحاب اندیشه مورد توجه قرار گرفته است؛ به گونه‌ای که در دنیای امروزی، با توجه به افزایش روزافزون سرقت علمی-ادبی مراکز آموزشی، علمی و تحقیقاتی اهمیت خاصی برای این موضوع قائل هستند. در این میان، مطالعاتی به منظور بررسی ابعاد و مصادیق سرقت علمی صورت گرفته که در این بخش، به طور مختصر به برخی از این مطالعات اشاره می‌شود.

دکرت (Deckert, 1993) در پژوهشی به تحلیل نوشته‌های دارای سرقت علمی دانشجویان هنگ‌کنگ پرداخت. در این پژوهش شرایط دانشجویان جهت درک نامناسب از سرقت علمی و دید آنها در مورد دانشجویانی که این عمل را انجام می‌دهند بررسی شد. جامعه‌ی این پژوهش دانشجویان سال اول و سال سوم بودند که نتایج پرسشنامه توزیع شده به دانشجویان سال اول نشان داد که این دانشجویان آشنایی کمی با مفهوم سرقت علمی داشتند و توانایی آن‌ها در تشخیص سرقت علمی ضعیف بود. بنابراین، این دانشجویان جهت اجتناب از سرقت علمی نیاز به آشنایی بیشتر و آموزش داشتند. از سوی دیگر دانشجویان سال سوم توانایی بیشتری در تشخیص سرقت علمی داشتند و نگرانی آن‌ها درباره‌ی حقوق نویسنده اصلی و موضوع صداقت دانشگاهی بیشتر بود.

جونس و دیگران (Jones, et.al, 2005) در پژوهشی به بررسی سرقت علمی و تقلب دانشجویان در عصر فناوری اطلاعات پرداختند. شرکت کنندگان در این مطالعه ۱۷۱ نفر از دانشجویان بودند که به منظور گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای میان آن‌ها توزیع شد. در این مقاله نگرش دانشجویان نسبت به شکل ناشایستگی دانشگاهی بررسی شد که نتایج حاکی از این است که

دانشجویان حداقل در مورد انجام تکالیف و پروژه‌های خود دست به سرقت علمی می‌زنند. به نظر آنان فرایند پیگیری به‌مراتب از تشخیص سرقت علمی مؤثرتر است؛ همچنین تلاش و زمانی که کارکنان صرف آموزش و اطلاع‌رسانی دانشجویان می‌کنند، در مقایسه با شناسایی و پیشگیری از سرقت علمی به طور قابل توجهی کمتر است.

اسمیت و دیگران (Smith, 2007) به بررسی دیدگاه دانشجویان کارشناسی حسابداری در مورد سرقت علمی پرداختند. یافته‌های این مطالعه حاکی از آن است که عوامل مؤثر بر سرقت علمی عبارت‌اند از عدم آگاهی، نبود شناخت کافی، ضعف مهارتی، دیدگاه‌های شخصی و امکانات اینترنت می‌باشد. همچنین اکثر دانشجویان برای تکمیل تکالیف خود از مقالات اینترنت استفاده می‌کنند. در این پژوهش پیشنهاد می‌شود که به منظور کاهش سرقت علمی آموزش‌های بیشتری در سطوح دانشگاهی چون شیوه‌های استناددهی و ارجاع لازم به دانشجویان و نیز مربیان و کارمندان اداری به منظور شناسایی و مجازات افراد مرتکب به سرقت علمی داده شود.

ریان و دیگران (Ryan, et.al, 2009) در مطالعه‌ای به بررسی دانش، نگرش و رفتار دانشجویان داروسازی نسبت به سرقت علمی و سیاست‌های مربوط به صداقت علمی پرداختند. نتایج این مقاله کمبود دانش دانشجویان در مورد سرقت علمی را نشان می‌دهد و این که آنان این پدیده را به عنوان مسئله‌ی جدی درک نمی‌کنند و از روش‌های نامناسبی برای ذکر منابع استفاده می‌کردند. یافته‌ها حاکی است که اکثر دانشجویان از وجود سیاست‌های دانشگاه آگاه بودند، اما به طور قابل توجهی تعداد بسیاری از آن‌ها از محتوای آن بی‌اطلاع بودند. همچنین، این پژوهش اهمیت دستیابی به یک تعادل میان سه بعد مدیریت سرقت علمی را که شامل: پیشگیری، تشخیص و مجازات است نشان می‌دهد.

سارلاوسکین و استاینکیس (Stabingis & Sarlauskiene, 2014) در پژوهشی به درک سرقت ادبی توسط دانشجویان مؤسسات آموزشی لیتوانی پرداختند. در این مطالعه به منظور بررسی مفاهیم سرقت علمی از روش تحلیل انتشارات علمی، تحلیل استدلالی و مقایسه استفاده شد. همچنین برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه‌ای آنلاین استفاده شد که برای 119 نفر (92 دانشجو لیسانس و 24 دانشجو فوق لیسانس) از دانشجویان دانشگاه‌های مختلف لیتوانی فرستاده شد. تجزیه و تحلیل انتشارات علمی و نتایج پژوهش تجربی حاکی است که تعریف واحدی از سرقت علمی در جوامع دانشگاهی وجود ندارد و تعاریف مختصر و واضح نمی‌تواند ماهیت پدیده سرقت علمی را بیان کند. به همین دلیل جوامع دانشگاهی درک متفاوتی از سرقت ادبی و عواقب آن دارند. همچنین، نتایج نشان می‌دهد که دانشجویان تصور می‌کنند که می‌دانند سرقت علمی چیست، اما قادر به تصریح معنی خاصی از سرقت علمی و تشخیص آن در مثال‌های عینی نیستند. در پایان پیشنهاد می‌دهند به منظور تعریف جامع و روشن از سرقت ادبی، تعیین انواع سرقت علمی اهمیت بسزایی دارد. چرا که این موضوع می‌تواند به جوامع دانشگاهی کمک کند که درک روشنی از ماهیت سرقت علمی داشته باشند. همچنین به منظور پیشگیری از توسعه سرقت ادبی در جامعه دانشگاهی باید تعریف جامع و روشن برای شناسایی انواع سرقت علمی ممکن و توصیف آن‌ها با استفاده از مثال‌های عینی وجود داشته باشد.

نخعی و نیکپور (1384) در مطالعه‌ای به بررسی دیدگاه دانشجویان پزشکی در مورد سوء رفتار پژوهشی در تدوین پایان‌نامه پرداختند. به منظور گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای که شامل هفت نوع از موارد اصلی سوء رفتار پژوهشی بود میان کلیه دانشجویان سال آخر پزشکی توزیع شد. نتایج تحقیق نشان داد که 58 درصد پاسخ‌دهندگان «کپی گرفتن برخی مطالب پایان‌نامه از سایر منابع» را به عنوان یکی از موارد سوء رفتار پژوهشی می‌دانستند. همچنین، 37 و 40 درصد آنان به «جعل داده‌ها» و «دستکاری نتایج» معتقد بودند.

علیزاده اقدم و همکاران (1390) در پژوهشی به بررسی میزان پابندی به اخلاق علمی در بین اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز و نیز بررسی روابط بین سرمایه اجتماعی و اخلاق علمی پرداختند. این پژوهش از نوع کاربردی و به روش پیمایشی انجام گرفت. در این مطالعه داده‌ها از طریق پخش پرسشنامه میان استادان جمع‌آوری گردید. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که بین اخلاق علمی و تولید علمی، اعتماد اجتماعی و انسجام گروهی رابطه‌ی معنی‌دار مثبتی وجود دارد. همچنین بین رعایت اخلاق علمی اعضای هیأت علمی بر اساس جنسیت تفاوت معنی‌دار وجود داشت به گونه‌ای که رعایت اخلاق علمی در اساتید زن نسبت به مردان بالاتر بود.

رجب زاده عصارها (1390) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود میزان آشنایی دانشجویان و اساتید دانشگاه تهران با مفاهیم و مصادیق سوء رفتارهای پژوهشی و روش‌های کاهش آن را بررسی کرد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که پژوهشگران این دانشگاه، اگرچه با انواع و تعاریف سوء رفتارهای پژوهشی آشنایی داشتند، اما بیش از 60 درصد آن‌ها اظهار داشتند که در محیط دانشگاهی خود به میزان قابل توجهی شاهد سوء رفتارهای پژوهشی بوده‌اند. در پایان این پژوهش پیشنهاد شد که قانون‌گذاری و تدوین آیین‌نامه‌های لازم‌الاجرا در زمینه نگارش پژوهشی، و آشنا ساختن پژوهشگران با انواع سوء رفتارهای پژوهشی باید در دستور کار وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی قرار گیرد.

مصدق و قندهاری (1391) در پژوهشی میزان پابندی دانشجویان دانشگاه‌های تهران به «اخلاق پژوهشی» را مورد بررسی قرار داده است. ابزار این پژوهش پرسشنامه محقق ساخته و جامعه‌ی تحقیق مورد نظر دانشگاه‌های «تهران»، «علم و صنعت» و «شهید بهشتی» بود که در مجموع تعداد 121 پرسشنامه از روش تصادفی جمع‌آوری شده و مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج تحقیق نشان از آن دارد که متأسفانه وضعیت پابندی دانشجویان به اخلاق پژوهشی مناسب نبوده و در زمینه‌ی قوانین کشور نیز فقدان منشور اخلاق پژوهشی و وجود آیین‌نامه‌ی ارتقای اساتید تا حد زیادی به این امر دامن زده است.

با بررسی‌های به عمل آمده در پیشینه پژوهش، اکثر مطالعات انجام شده داخلی و خارجی تنها به تعیین میزان سرقت علمی و آشنایی دانشجویان از مفاهیم و مصادیق آن، بررسی برخی از عوامل مؤثر و یا موارد سرقت علمی پرداخته‌اند. پژوهش حاضر در صدد است به منظور پیشگیری از روند رو به رشد سرقت علمی نگاهی جامع به این موضوع داشته باشد و به بررسی ریشه‌ها بپردازد. از این رو، در این مطالعه سعی شده همه‌ی عوامل مؤثر بر سرقت علمی از جمله عوامل پرورشی، فرهنگی، اجتماعی، آموزشی و اقتصادی و فناورانه را لحاظ کند و با بررسی این عوامل و ریشه‌یابی، زمینه را برای پیشگیری سرقت علمی فراهم سازد و راهکارهایی در این زمینه ارائه دهد.

اهداف و سؤالات پژوهش

با توجه به اهمیت موضوع سرقت علمی در جوامع دانشگاهی، این پژوهش در نظر دارد ضمن بررسی میزان آگاهی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز از مصادیق سرقت علمی به تحلیل عوامل ارتکاب این عمل و ارائه راهکارهایی به منظور تقویت اخلاق علمی بپردازد. در این راستا، عوامل مؤثر در شکل‌گیری سرقت علمی در پنج گروه فرهنگی، پرورشی، آموزشی، اجتماعی و اقتصادی و فناورانه مورد تحلیل قرار می‌گیرد. با تحلیل علل این سوء رفتار راهکارهایی به منظور تقویت اخلاق علمی دانشجویان ارائه داده می‌شود. از این رو، در راستای نیل به این اهداف پرسش‌های زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

- 1- دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران تا چه میزان با مصادیق سرقت علمی آشنایی دارند؟
- 2- از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران مهم‌ترین عوامل فرهنگی در ارتکاب سرقت علمی کدامند؟
- 3- از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران مهم‌ترین عوامل پرورشی در ارتکاب سرقت علمی کدامند؟

- 4- از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران مهم ترین عوامل آموزشی در ارتکاب سرقت علمی کدامند؟
- 5- از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران مهم ترین عوامل اجتماعی در ارتکاب سرقت علمی کدامند؟
- 6- از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران مهم ترین عوامل اقتصادی و فناورانه در ارتکاب سرقت علمی کدامند؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به روش پیمایشی و از نوع توصیفی-تحلیلی و با استفاده از پرسشنامه انجام شده است. جامعه‌ی آماری مورد نظر کلیه‌ی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز است که در سال تحصیلی 92-93 در دانشگاه شهید چمران مشغول به تحصیل می‌باشند. بر اساس آمار ارائه شده 4765 نفر دانشجو در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری در سال تحصیلی 92-93 مشغول به تحصیل بودند. نمونه‌ی آماری پژوهش 354 نفر بودند که با استفاده از جدول مورگان جهت پاسخگویی به پرسشنامه انتخاب شدند که از این تعداد 263 (74/29٪) پرسشنامه بازگشت داده شد و تجزیه و تحلیل اطلاعات روی این تعداد صورت گرفت. نمونه‌گیری به روش تصادفی طبقه‌ای و بر اساس گروه‌های آموزشی (علوم انسانی، علوم پایه، کشاورزی و دامپزشکی و فنی-مهندسی) انجام گرفت.

برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌ی محقق ساخته بر اساس چند پرسشنامه آماده و مرور ادبیات پژوهش استفاده شد. بخش اول پرسشنامه شامل 7 گویه که به بررسی میزان آشنایی دانشجویان از مصادیق سرقت علمی پرداخت و بخش دوم شامل 29 گویه در خصوص عوامل مؤثر بر سرقت علمی بود. برای سنجش میزان آشنایی دانشجویان با مصادیق سرقت علمی از 7 گویه با طیف پنج گزینه‌ای لیکرت استفاده شده است. بر این اساس، میزان آشنایی دانشجویان بر مبنای دامنه امتیاز و دسته‌بندی نمرات آن‌ها به سه سطح با فواصل برابر تقسیم شد. به منظور تعیین روایی پرسشنامه از نظرات اساتید گروه‌های علوم تربیتی و روانشناسی و علم اطلاعات و دانش‌شناسی استفاده شد که پس از دریافت نظرات آن‌ها و اعمال تغییرات مورد نیاز، پرسشنامه نهایی تدوین شد. برای تعیین پایایی پرسشنامه نیز تعداد 30 نسخه از پرسشنامه توسط دانشجویان جامعه آماری خارج از حجم نمونه تکمیل شد که از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، 0/8 به دست آمد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی، درصد فراوانی و میانگین) و آمار استنباطی (آزمون فریدمن) استفاده شد.

یافته‌ها

میزان آشنایی دانشجویان با مصادیق سرقت علمی

جدول 1 نشان می‌دهد که میزان آشنایی دانشجویان با مصادیق سرقت علمی با توجه به میانگین به دست آمده (3/14) متوسط است. نتایج جدول 2 نیز مؤید این میزان است به گونه‌ای که فقط 51 نفر (4/19٪) آشنایی زیادی با مصادیق سرقت علمی دارند.

جدول ۱: آمار توصیفی پاسخ‌های مربوط به میزان آشنایی دانشجویان با مصادیق سرقت علمی

میانگین	میزان آشنایی					میانگین
	کم	کم	توسط	زیاد	زیاد	
/58 2	47	69	103	33	11	فراوانی
	/9 17	/2 26	/2 39	/5 12	4/2	درصد
/28 4	12	11	26	60	154	فراوانی
	4/5	4/2	9/9	/8 22	/6 58	درصد
/19 3	20	44	91	81	27	فراوانی
	7/6	/7 16	/6 34	/8 30	/3 10	درصد
/18 3	21	38	103	75	26	فراوانی
	8	/4 14	/2 39	/5 28	9/9	درصد
/27 4	3	7	28	101	124	فراوانی
	1/1	2/7	/6 10	/4 38	/1 47	درصد
/35 2	76	76	66	33	12	فراوانی
	/9 28	/9 28	/1 25	/5 12	4/6	درصد
/15 2	87	83	64	24	5	فراوانی
	/1 33	/6 31	/3 24	9/1	1/9	درصد
/14 3	میانگین					

جدول ۲: طبقه‌بندی میزان آشنایی دانشجویان از مصادیق سرقت علمی (n=263)

دسته‌بندی داده‌ها	سطح	فراوانی	درصد فراوانی
7-16/32	کم	29	11

69/6	183	متوسط	16/33-25/65
19/4	51	زیاد	25/66-35

شناسایی مهم‌ترین عوامل فرهنگی مؤثر بر سرقت علمی

برای تعیین اولویت‌بندی متغیرهای مربوط به عوامل مؤثر بر سرقت علمی از نظر شرکت‌کنندگان از آزمون غیرپارامتریک فریدمن استفاده شد. نتایج آزمون فریدمن در پایین جداول نشان داده شده است.

با توجه به این که میزان سطح معناداری مربوط به سوالات 2 تا 6 کم‌تر از 0/05 است، فرض H_0 رد شده و ادعای یکسان بودن رتبه‌ها پذیرفته نمی‌شود. بنابراین، با اطمینان 95 درصد می‌توان برای متغیرهای مربوط به عوامل مؤثر بر سرقت علمی، رتبه‌بندی را در نظر گرفت و نمی‌توان اهمیت آن‌ها را در سرقت علمی یکسان فرض نمود. به عبارت دیگر، میانگین رتبه‌های متغیرهای مربوط به هر کدام از عوامل از نظر پاسخگویان یکسان نیستند.

جدول 3 نتایج تعیین رتبه‌های هر یک از ماده‌های مربوط به عامل فرهنگی مؤثر بر سرقت علمی را بر اساس آزمون فریدمن نشان می‌دهد.

جدول 3: رتبه‌بندی عوامل فرهنگی مؤثر در ارتکاب سرقت علمی بر اساس آزمون فریدمن

میانگین رتبه	عوامل فرهنگی مؤثر در ارتکاب سرقت علمی	درجه اهمیت
4/18	کوتاهی در انجام تکالیف محول شده و تأخیر در انجام آن‌ها	1
3/17	انتظار خانواده‌ها از فرزندان در گرفتن نمرات خیلی بالا	2
3/07	عادی بودن سرقت علمی در فرهنگ جامعه‌ی امروزی	3
2/49	مغایرت نداشتن سرقت علمی یا ارزش‌های اخلاقی	4
2/09	آگاهی نداشتن از کپی کردن بخشی از کار یک مؤلف، بدون اشاره به نام وی یا بدون ذکر منبع به عنوان کار نادرست	5

$$x^2 = 274/516 \quad df=4 \quad sig= 0/000$$

جدول 3 نشان می‌دهد که «کوتاهی در انجام تکالیف محول شده و تأخیر در انجام آن‌ها، انتظار بیش از حد خانواده‌ها از فرزندان در گرفتن نمرات خیلی بالا و عادی بودن سرقت علمی در فرهنگ جامعه‌ی امروزی» در اولویت‌های اول تا سوم عوامل فرهنگی مؤثر بر سرقت علمی قرار دارند.

شناسایی مهم‌ترین عوامل پرورشی مؤثر بر سرقت علمی

جدول 4: رتبه‌بندی عوامل پرورشی مؤثر در ارتکاب سرقت علمی بر اساس آزمون فریدمن

میانگین رتبه	عوامل پرورشی مؤثر در ارتکاب سرقت علمی	درجه اهمیت
--------------	---------------------------------------	------------

4/01	تسلط ناکافی دانشجویان به همه‌ی جوانب موضوع پژوهش	1
3/94	آشنایی نداشتن دانشجویان با منابع اطلاعاتی (مقالات، مجلات علمی، اینترنت و غیره)	2
3/93	تحویل دادن کار پژوهشی به صورت تکراری به دلیل ناآگاهی از قوانین مربوط به سرقت علمی	3
3/37	نداشتن مهارت کافی در نگارش، بازنویسی و خلاصه کردن مطلب	4
3/15	به اندازه کافی مهارت نداشتن در انجام تحقیق	5
2/61	نداشتن مهارت کافی در ترجمه‌ی متون و مقالات خارجی	6

$$x^2 = 156/609 \quad df=5 \quad sig= 0/000$$

جدول 4 نشان می‌دهد که «تسلط ناکافی دانشجویان به همه‌ی جوانب موضوع پژوهش، آشنایی نداشتن دانشجویان با منابع اطلاعاتی (مقالات، مجلات علمی، اینترنت و غیره)، تحویل دادن کار پژوهشی به صورت تکراری به دلیل ناآگاهی از قوانین مربوط به سرقت علمی و نداشتن مهارت کافی در نگارش، بازنویسی و خلاصه کردن مطلب» در اولویت‌های اول تا چهارم عوامل پرورشی مؤثر بر سرقت علمی قرار دارند.

شناسایی مهم‌ترین عوامل آموزشی مؤثر بر سرقت علمی

جدول 5: رتبه‌بندی عوامل آموزشی مؤثر در ارتکاب سرقت علمی بر اساس آزمون فریدمن

میانگین رتبه	عوامل آموزشی مؤثر در ارتکاب سرقت علمی	درجه اهمیت
3/44	آموزش ندادن شیوه‌ی صحیح نگارش مقاله‌ی علمی در دانشگاه به دانشجویان	1
3/05	توجه به سوابق علمی- پژوهشی در پذیرش دانشجویان در سطوح تحصیلی، استخدام‌ها، ارتقاها و انتساب‌ها	2
2/95	محدودیت زمانی برای انجام تکالیف	3
2/81	آموزش محور بودن مدارس و دانشگاه‌ها در ایران	4
2/74	صرف نکردن وقت کافی استادان برای توضیح روش‌های پرهیز از سرقت علمی	5

$$x^2 = 40/596 \quad df=4 \quad sig= 0/000$$

جدول 5 نشان می‌دهد که «آموزش ندادن شیوه‌ی صحیح نگارش مقاله‌ی علمی در دانشگاه به دانشجویان، توجه به سوابق علمی- پژوهشی در پذیرش دانشجویان در سطوح تحصیلی، استخدام‌ها، ارتقاها و انتساب‌ها و محدودیت زمانی برای انجام تکالیف» در اولویت‌های اول تا سوم عوامل آموزشی مؤثر بر سرقت علمی قرار دارند.

شناسایی مهم‌ترین عوامل اجتماعی مؤثر بر سرقت علمی

جدول 6: رتبه‌بندی عوامل اجتماعی مؤثر در ارتکاب سرقت علمی بر اساس آزمون فریدمن

میانگین رتبه	عوامل اجتماعی مؤثر در ارتکاب سرقت علمی	درجه اهمیت
--------------	--	------------

5/12	مدرک گرا بودن جامعه	1
4/47	در نظر نگرفتن تنبیه خاصی برای دانشجویان مرتکب به سرقت علمی از سوی استادان	2
3/72	محروم نشدن از تحصیل به مدت یک نیمسال برای دانشجویان مرتکب سرقت علمی	3
2/62	وجود نداشتن قوانین تصویب شده‌ای برای مجازات سارقان علمی	4
2/55	در نظر نگرفتن تنبیه یا جریمه برای دانشجویان مرتکب به سرقت علمی از سوی دانشگاه	5
2/52	انجام سرقت علمی در بین اساتید و به موجب آن افزایش این عمل در بین دانشجویان	6

$$x^2 = 574/427 \quad df=5 \quad sig= 0/000$$

جدول 6 نشان می‌دهد که «مدرک گرا بودن جامعه، در نظر نگرفتن تنبیه خاصی برای دانشجویان مرتکب به سرقت علمی از سوی استادان، محروم نشدن از تحصیل برای دانشجویان مرتکب به سرقت علمی و وجود نداشتن قوانین تصویب شده‌ای برای مجازات سارقان علمی» در اولویت‌های اول تا چهارم عوامل اجتماعی مؤثر بر سرقت علمی قرار دارند.

شناسایی مهم‌ترین عوامل اقتصادی و فناورانه مؤثر بر سرقت علمی

جدول 7: رتبه‌بندی عوامل اقتصادی و فناورانه مؤثر در ارتکاب سرقت علمی بر اساس آزمون فریدمن

میانگین رتبه	عوامل اقتصادی و فناورانه مؤثر در ارتکاب سرقت علمی	درجه اهمیت
5/94	دادن وجه به شخصی به منظور انجام کار تحقیقاتی یا پروژه	1
5/28	انگیزه مالی با انجام دادن کار علمی برای دیگران در ازای دریافت وجه	2
3/52	پیشرفت ابزار و فناوری و افزایش دسترسی به منابع گوناگون از طریق اینترنت	3
3/50	وجود نداشتن نرم افزار یا سیستمی که بتواند سرقت علمی را تشخیص دهد	4
3/39	کاهش تعامل چهره به چهره با استاد در دوره‌های مجازی	5
3/25	کمبود امکانات و تجهیزات در دانشگاه	6
3/11	امکان کپی کردن و چسباندن آسان از منابع الکترونیکی	7

$$x^2 = 536/692 \quad df=6 \quad sig= 0/000$$

جدول 7 نشان می‌دهد که «دادن وجه به شخصی به منظور انجام کار تحقیقاتی یا پروژه، انگیزه مالی با انجام دادن کار علمی برای دیگران در ازای دریافت وجه، پیشرفت ابزار و فناوری و افزایش دسترسی به منابع گوناگون از طریق اینترنت و وجود نداشتن نرم افزار یا سیستمی که بتواند سرقت علمی را تشخیص دهد» در اولویت‌های اول تا چهارم عوامل اقتصادی و فناورانه مؤثر بر سرقت علمی قرار دارند.

در پایان نیز به رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر سرقت علمی پرداخته شد. نتایج جدول 8 نشان می‌دهد که به ترتیب عوامل پرورشی، اقتصادی و فناورانه، اجتماعی، فرهنگی و آموزشی در اولویت‌های اول تا پنجم قرار دارند.

جدول ۸: رتبه‌بندی عوامل مؤثر در ارتکاب سرقت علمی بر اساس آزمون فریدمن

درجه اهمیت	عوامل مؤثر در ارتکاب سرقت علمی	میانگین رتبه
1	پرورشی	4/49
2	اقتصادی و فناورانه	3/87
3	اجتماعی	3/21
4	فرهنگی	1/79
5	آموزشی	1/63

$$x^2 = 685/116 \quad df=4 \quad sig= 0/000$$

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به شیوع سرقت علمی در میان جوامع علمی و به خصوص دانشجویان و اثرات زیانباری که این پدیده می‌تواند به همراه داشته باشد این مطالعه با هدف بررسی میزان آشنایی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از مصادیق سرقت علمی و عوامل مؤثر بر آن و ارائه راهکارهای لازم انجام گرفت. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که میزان آشنایی دانشجویان از مصادیق سرقت علمی با توجه به میانگین 3/14 متوسط است. این نتیجه با یافته‌های پژوهش دکرت (1993)، ریان و همکاران (2009)، سارلااوسکین و استابینگیس (2014)، رجب‌زاده عصارها (1390) و مصدق و قندهاری (1391) همسو است. به گونه‌ای که آن‌ها اظهار داشتند که گرچه سرقت علمی کار نادرستی است اما این عمل میان پژوهشگران در مواردی به صورت آگاهانه یا ناآگاهانه انجام می‌شود و میزان درک و آگاهی افراد از مفاهیم سرقت علمی کم است. بنابراین، با توجه به این یافته می‌توان گفت که یکی از مهم‌ترین دلایل سرقت علمی در بین دانشجویان "ناآگاهی" از مفهوم سرقت علمی و مصادیق آن است. ضروری است که دانشجویان بدانند که چه مواردی شامل سرقت علمی است و چگونه می‌توانند از آن دوری کنند.

دیگر نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که علاوه بر فقدان آگاهی و دانش دلایل مختلفی باعث بروز چنین عملی از سوی دانشجویان می‌شود که عبارت‌اند از: تسهیلات اینترنتی، نداشتن خودکارآمدی در نگارش مطالب علمی و انجام پژوهش، ارزش‌های اخلاقی و باورهای فرهنگی جامعه، آموزش ناکافی در دانشگاه، مدرک‌گرایی و توجه زیاد به نمره، فشارهای روحی-روانی و غیره. بررسی‌ها نشان می‌دهد هر کدام از این دلایل جزء یکی از پنج عوامل مؤثر در سرقت علمی قرار می‌گیرد. با توجه به یافته‌های پژوهش در بین این عوامل، عامل پرورشی به عنوان مهم‌ترین عامل شناسایی شد (میانگین=4/49). در این میان تسلط ناکافی دانشجویان به همه‌ی جوانب موضوع پژوهش و آشنایی نداشتن دانشجویان با منابع اطلاعاتی (مقالات، مجلات علمی، اینترنت و غیره) به عنوان مهم‌ترین دلایل شناسایی شدند. این نتیجه با یافته اسمیت و همکاران (2007) که یکی از عوامل مؤثر بر سرقت علمی را نبود شناخت کافی از موضوع پژوهش و ضعف مهارتی دانشجویان می‌دانستند و آموزش‌های شیوه‌های ارجاع و استناددهی را راهکاری مؤثر به منظور کاهش سرقت علمی معرفی کردند، همسو است. در تبیین این یافته می‌توان چنین برداشت کرد که اغلب دانشجویان محققان تازه کاری هستند که فاقد دانش اولیه در زمینه با انجام پژوهش می‌باشند. بنابراین، بالا بردن سطح

مهارت‌های پژوهشی دانشجویان جهت آشنایی با اصول پژوهش و شیوه‌های ارجاع صحیح اهمیت به سزایی دارد و برای آنان ضروری است که مهارت‌های مناسب بازگویی مطالب، خلاصه کردن و کاربرد نقل قول‌ها را فرا گیرند.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد بعد از عامل پرورشی به ترتیب عوامل اقتصادی و فناورانه، اجتماعی و فرهنگی با میانگین 3/87، 3/21 و 1/79 از عوامل مؤثر در سرقت علمی محسوب می‌شوند. امروزه دیده می‌شود اشخاص و شرکت‌هایی در ازای دریافت پول از افراد به انجام کارهای پژوهشی و نوشتن مقاله می‌پردازند. این امر راه سودجویی در علم را باز کرده و منجر شده افراد با انگیزه مالی دست به پژوهش بزنند. همچنین، در سال‌های اخیر اینترنت فرصت‌های جدیدی برای پژوهش فراهم کرده است؛ به گونه‌ای که امروزه ممکن است همه نیازهای پژوهشی یک دانشجو در اینترنت یافت شود و بیشتر دانشجویان از اینترنت جهت انجام تحقیقاتشان استفاده می‌کنند، از این رو، در دسترس بودن این اطلاعات منجر به افزایش سرقت علمی شده است. اسمیت و همکاران (2007) نیز امکانات و تسهیلات اینترنتی را باعث افزایش سرقت علمی اعلام کردند. با توجه به اینکه در حال حاضر نرم افزارهای شناسایی سرقت علمی امکان تشخیص مدارک انگلیسی را دارد اما در شناسایی مدارک فارسی دارای محدودیت هستند؛ این در حالی است که در کشور ما اکثر مقالات به زبان فارسی منتشر می‌شوند. از این رو شناسایی سرقت علمی بیشتر بر عهده‌ی حافظه اساتید خواهد بود. بنابراین، استفاده از نرم افزارهای شناسایی سرقت علمی ضروری به نظر می‌رسد.

همچنین، نتایج نشان داد که در بین عوامل اجتماعی مدرک‌گرا بودن یکی از مهم‌ترین عوامل در سرقت علمی است. در حالت عادی، مدرک‌گرایی را می‌توان گرایش افراد به استفاده از یک سند تحصیلی به عنوان جوازی برای کار و پیشه دانست. اما حالت غیرعادی در مدرک‌گرایی هنگامی رخ می‌دهد که مدرک به عنوان مقیاس و معیاری برای ارزش‌گذاری اشخاص تبدیل می‌شود. در این حالت، جامعه با انبوه مدرک‌داران بدون علم و تخصص و بی‌علاقه به رشته تحصیلی خود مواجه می‌شود که علاقه چندانی به کسب علم به خاطر خود علم ندارند (ابراهیمی، 1388). مواردی از سرقت علمی همچون معاملات علمی (همچون خرید و فروش پایان‌نامه و مقاله و تقلب در آن‌ها) ناشی از اهمیت صرف مدرک و فقدان اهمیت خود علم یا فعالیت‌های تحقیقاتی و پژوهشی است. امروزه پذیرش در دانشگاه‌ها در مقاطع بالاتر، استخدام‌ها و ارتقاها با توجه به تعداد مدارک علمی - پژوهشی فرد صورت می‌گیرد. این موضوع یعنی نگاه کلی به تولیدات علمی افراد و ارزیابی آن‌ها بر اساس کمیت و نه کیفیت در می‌تواند به افزایش تعداد موارد سرقت علمی منجر شود.

همچنین، نتایج حاکی است که از دیدگاه دانشجویان از دلایل دیگر در ارتکاب سرقت علمی، در نظر نگرفتن تنبیه برای سارقان علمی است. به گونه‌ای که ریان و همکاران (2009) مجازات را به عنوان یکی از ابعاد مدیریت سرقت علمی می‌دانند و رجب زاده عصارها (1390) قانونگذاری و تدوین آیین‌نامه‌هایی در زمینه نگارش پژوهشی را راهی برای کاهش سرقت علمی می‌دانست. نتایج مطالعه حاضر با این نتایج همسو است. اگر دانشجویان و محققان احتمال دهند که به عنوان متخلف شناسایی می‌شوند کمتر به انجام تحقیقات نادرست تمایل خواهند داشت. بنابراین، لازم است اقداماتی از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر مؤسسات آموزش عالی و نیز دانشگاه‌ها صورت گیرد و مقررات و آیین‌نامه‌های انضباطی برای مجازات و تنبیه سارقان علمی اجرایی شود.

از نتایج دیگر این پژوهش این است که ارزش‌های اخلاقی و باورهای فرهنگی جامعه در سرقت علمی دخیل هستند. انتظار خانواده‌ها از فرزندان در گرفتن نمرات بالا باعث می‌شود فرزندان گاهی برای گرفتن نمره بالا به سرقت علمی دست بزنند. با توجه به مباحث بیان شده احتمالاً یکی از راه‌های کاهش آفت‌های پژوهش شکل‌گیری درست نظام ارزشی افراد است. چنانچه فرد، درستی، صداقت و امانت را ارزش ذاتی بداند و پای‌بند به آن‌ها باشد به هیچ وجه حاضر نمی‌شود که به خاطر منافع شخصی، به تقلب و سرقت دست یازد.

نتایج حاکی از این است که آموزش ندادن شیوه‌ی صحیح نگارش مقاله در دانشگاه‌ها دلیل دیگری برای انجام سرقت علمی است. این یافته با نتایج دکرت (Deckert, 1993) و جونس و همکاران (Jones, et.al, 2005) همسو است. امروزه ضرورت آموزش در جهت کاهش سرقت علمی احساس می‌شود که در این میان دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی نقش مهمی را می‌توانند ایفا کنند. اگر در مدارس و دانشگاه‌ها استفاده مناسب از منابع اطلاعاتی و کاربرد صحیح آن‌ها آموزش داده شود، با این آموزش افراد در محیط‌های آموزشی فراتر از تجربه تحصیلی، از لحاظ اخلاقی نیز آماده می‌شوند و باعث افزایش مهارت‌های پژوهشی و نگارشی در آن‌ها شده و در نتیجه آن‌ها را به سمت پژوهش صحیح از اخلاقی و علمی سوق می‌دهند. مصدق (1391) وجود آیین نامه‌های ارتقای اساتید را عاملی در افزایش سرقت علمی دانست که در مطالعه حاضر نیز این عامل مؤثر در ارتکاب سرقت علمی است.

منابع

- ابراهیمی، مهدی (1388). مدرک: از تولید به مصرف. پرونده، 37، 69-106.
- اسلامی، حسن (1390). چو دزدی با چراغ آید: سرقت علمی در سطوح دانشگاهی. آینه پژوهش، 22(1)، 7-17.
- توکل، محمد؛ ناصری راد، محسن (1388). دستبرد علمی با تبیینی از جامعه‌شناسی علم. اخلاق در علوم و فناوری، 4(3 و 4)، 1-16.
- رجب زاده عصارها، امیرحسین (1390). مطالعه میزان آشنایی اساتید و دانشجویان دانشگاه تهران با تعاریف و مصادیق سوء رفتارهای پژوهشی و روش‌های کاهش آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.
- ستوده، هاجر؛ رفیع، نجمه؛ میرزایی، زهرا (1389). نگاهی به دستبرد علمی و راهکارهای پیشگیری و پیگیری آن. کتابداری و اطلاع‌رسانی، 14(4)، 27-50.
- عزیزی، محمدحسین (1387). نگاهی به پدیده زیانبار دستبرد علمی در مقاله‌های پزشکی. گوارش، 13(3)، 173-176.
- علیزاده اقدم، محمدباقر؛ عباس‌زاده، محمد؛ شیشوانی، عسل؛ تجویدی، مینا (1390). بررسی تعیین‌کننده‌های پایبندی به اخلاق علمی در بین اعضای هیأت علمی؛ مطالعه موردی دانشگاه تبریز. حیات علم و فناوری، 3(4)، 57-68.
- مجاهدیان، مجتبی (1391). در نکوهش «انتحال»: شکوه‌ای بر شیوع بلیه «سرقت علمی». ماهنامه آموزشی اطلاع‌رسانی، 91، 4-6.
- محمودی، علی (1386). نگرشی فلسفی بر اخلاق در پژوهش. فصلنامه دانشگاه اسلامی، 36، 11(4)، 129-148.
- مصدق، هادی؛ قندهاری، محمد (1391). اخلاق پژوهشی در بین دانشجویان دانشگاه تهران. بازیابی 20 مهر 1393 از پایگاه تحلیلی - تبیینی برهان www.borhan.ir

نخعی، نوذر؛ نیکپور، هادی (1384). بررسی نظرات دانشجویان پزشکی در مورد فریب کاری پژوهشی در تدوین پایان نامه و فراوانی نسبی آن. گام های توسعه در آموزش پزشکی، 2(1)، 10-17.

Aronson, J. K. (2007). Editor's view: Plagiarism – please don't copy. *British Journal of Clinical Pharmacology*, (64)4: 403–405.

Batane, T. (2010). Turning to Turnitin to Fight Plagiarism among University Students. *Educational Technology & Society*, 13(2), 1-12.

Deckert, G. (1993). Perspectives on plagiarism from ESL students in Hong Kong. *Journal of Second Language Writing*, 2(2), 131-48.

Jones, K., Reid, J. & Bartlett, R. (2005). Student plagiarism and cheating in an IT age. *International Conference on Computer Systems and Technologies*. 1-6.

[Pritchett, S. \(2010\). Perception About Plagiarism Between Faculty and Undergraduate Students.](#) Faculty of the hufstedler school of education, [Alliant International University](#).

Ryan, G., Bonanno, H., Krass, I., Scouler, K., & Smith, L. (2009). Undergraduate and postgraduate pharmacy students' perceptions of plagiarism and academic honesty. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 73(6), 1-8.

Sarlauskiene, L., Stabingis, L. (2014). Understanding of Plagiarism by the Students in HEIs of Lithuania. *Social and Behavioral Sciences*, 110, 638-6.

Smith, M., Ghazali, N., & Minhad, F. (2007). Attitudes towards plagiarism among undergraduate accounting students: Malaysian evidence. *Asian Review of Accounting*, 15(2), 122-146.

Walter, J. (2008). The Puzzle of Internet Plagiarism and Instructional design: helping high school teachers put the pieces together. Capella University.